

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО АКТИВІЗАЦІЇ

У статті з позицій трансформативної економіки розкрито сутність та роль внутрішнього ринку в соціально-економічному розвитку країни. Проаналізовано тенденції виробництва і споживання продукції легкої промисловості, визначено коло проблем, які зумовлюють диспропорції та знижують ефективність функціонування ринку, проведено аналіз теоретичних засад, заходів і важелів сучасної економічної політики.

Ключові слова: внутрішній ринок, державне регулювання, продукція легкої промисловості, активізація.

Обов'язковою умовою сталого економічного зростання є всебічний розвиток внутрішнього ринку. Як складова частина економіки, він формує основні балансові пропорції ринкової моделі господарювання, насамперед пропорції виробництва і споживання, сприяючи максимальній мобілізації внутрішніх ресурсів країни. Проте в процесі реформування української економіки виявилися небезпечні тенденції зростання зовнішньої орієнтації виробництва, що ускладнюється невиправданим зростанням імпоротної залежності внутрішнього ринку.

Обмеження участі вітчизняного виробника і споживача в процесах відтворення внутрішнього складника національної економіки спричинило активізацію таких негативних явищ, як випереджаючий розвиток екологічно шкідливих виробництв, вплив фінансових ресурсів за кордон, гальмування інноваційних процесів і недовиробництво потенційного ВВП. Так, протягом 2005–2010 рр. обсяги власного виробництва в секторі легкої промисловості України скоротилися, що веде до імпорту товарів вироблених в інших країнах. Подальша неувага до розвитку внутрішнього ринку повинна розглядатися як серйозна загроза економічній безпеці країни.

Принцип пріоритетності розвитку внутрішнього ринку як необхідної передумови становлення національної економіки пройшов апробацію світовим досвідом. Його важливість підкреслюється в працях таких відомих зарубіжних економістів, як А. Маршалл, М. Портер, Д. Робінсон, Ф.М. Шерер, Д. Росс, Г. Лібенстайн. На недостатній розвиток внутрішнього ринку як одну з основних причин низької ефективності української економіки звертають увагу і вітчизняні вчені-економісти, зокрема, О. Власюк, В. Геєць, Н. Гетманцева, С. Дорогунцов, В. Дубровський, Я. Жаліло, С. Кораблін, В. Лановий, І. Макаренко, Б. Панасюк, Г. Пастернак-Гарнушенко, О. Пасхавер, Ю. Пахомов, С. Пирожков, Г. Старостенко, В. Точилін, Л. Федулова, О. Царенко, М. Якубовський та інші. Проте, незважаючи на досить значний розвиток теорії ринків, питання сутності внутрішнього ринку, його ролі в системі національного ринку, оцінки його впливу на ефективність економічного розвитку, фінансово-економічної взаємодії суб'єктів внутрішнього ринку залишаються недостатньо опрацьованими. Усе це робить актуальним дослідження запропонованої проблеми як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Мета статті – розкрити з позицій трансформативної економіки сутність і роль внутрішнього ринку в соціально-економічному розвитку країни; проаналізувати тенденції виробництва і споживання продукції легкої промисловості, визначити коло проблем, які зумовлюють диспропорції та знижують ефективність функціонування ринку; провести аналіз теоретичних засад, заходів і важелів сучасної економічної політики в Україні щодо їх впливу на формування ринкового середовища, а також дослідити зарубіжний досвід регулювання національних ринків промислової продукції.

На сучасному етапі економічного розвитку в Україні перед вітчизняними управлінськими структурами як ніколи гостро постає проблема активізації внутрішнього ринку. Внутрішній ринок споживчих товарів і послуг — це система товарно-грошових відносин, яка формується між їх виробниками та населенням даної країни і є однією з головних рушійних сил соціально-економічного зростання і підвищення продуктивності, виступає одним із чинників відтворення високопродуктивної робочої сили. На цьому ринку населення своїми доходами фінансує, тобто інвестує підприємства та фірми при купівлі їхніх товарів і послуг. Саме активізація внутрішнього ринку промислової продукції є ключовим питанням становлення розвинутої ринкової економіки в країні, питанням економічної та фінансової безпеки держави, підвищення добробуту громадян. Орієнтирами політики активізації

внутрішнього ринку стали такі: розширення сукупного попиту; дотримання збалансованості структури внутрішнього ринку; розбудова торговельної інфраструктури; забезпечення добросовісної конкуренції на внутрішньому ринку; прискорення процесів торговельно-фінансово-промислової інтеграції; маркетингові дослідження, вивчення та прогнозування кон'юнктури ринків, забезпечення максимальної прозорості інформації про становище на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Аналізуючи сучасний стан внутрішнього ринку промислової продукції та послуг, слід виділити основні його недоліки, серед яких: вузькість внутрішнього ринку; недосконала фінансово-кредитна політика; недорозвиненість фондового ринку; нераціональна побудова системи взаємодії внутрішнього та зовнішнього ринків; низька ефективність функціонування інфраструктури ринку. При розв'язанні вказаних проблемних питань бракує системності, наукового підходу та належного кадрового забезпечення. Тому необхідною умовою трансформації економічної системи країни є розробка дієвої стратегії розвитку внутрішнього ринку України на основі «економічного» протекціонізму та приведення її у відповідність до потреб суспільства, інтеграції України у європейський і світовий економічний простір. Стратегія економічного протекціонізму передбачає реалізацію політики цілеспрямованого сприяння розвитку ефективних вітчизняних виробництв, національного капіталу, який діє в межах чинного законодавства, зростання доходів і рівня споживання населення України, активну підтримку становлення в Україні сучасної конкурентоспроможної економічної системи. Головний принцип економічного протекціонізму полягає в тому, що він повинен виходити не з позиції обмеження конкуренції, а з позиції забезпечення на внутрішньому ринку України добросовісної конкуренції з іноземними товаровиробниками.

Принцип пріоритетності розвитку внутрішнього ринку, і зокрема пріоритет для частини внутрішнього ринку – ринку продукції легкої промисловості як необхідної передумови становлення національної економіки пройшов апробацію світовим досвідом. Його важливість підкреслюється в працях відомих зарубіжних економістів. На недостатній розвиток внутрішнього ринку як одну з основних причин низької ефективності української економіки звертають увагу і вітчизняні вчені-економісти. Проведений аналіз стану внутрішнього ринку України показує, що принципи пріоритетності для внутрішнього ринку загалом і, зокрема, для ринку продукції легкої промисловості, повинні в нашій країні ще пройти апробацію часом.

Ринкова економічна система виявилася найефективнішою і гнучкою для розв'язання основних проблем світової спільноти і, судячи з усього, буде визначати економічне майбутнє в усіх країнах світу. Ринкова економіка – така економічна система, у якій рішення що, як і для кого виробляти є результатом взаємодії продавців і покупців на ринку. Ринкова економіка допускає високий рівень розвитку ринку і їй характерні такі основні риси, як свобода підприємництва, вільне ціноутворення; конкуренція. Найпростіша і найважливіша класифікація типів ринкових структур відображає ступінь впливу окремого продавця (покупця) на ринкову ціну. За цією ознакою розрізняють «досконалу конкуренцію», коли жоден з виробників не здатний вплинути на зміну ринкової ціни, і «недосконалу конкуренцію», коли ця умова не дотримується і фірма (або група фірм) має в тій чи іншій мірі ринкову (монопольну) владу. Недосконало конкурентними ринками прийнято вважати монополію, олігополію і монополістичну конкуренцію.

Гарвардськими економістами Е. Чемберленом та Дж. Бейном була запропонована формалізована класифікація типів будови ринку, що заснована на трьох параметрах, які піддаються кількісній оцінці: взаємозамінність товарів, пропонованих різними підприємствами, взаємозалежність цих підприємств, і третій – умова входу на ринок. При цьому ними були розглянуті 5 типів будови ринку: ринок досконалої конкуренції, монополістичної конкуренції, однорідної і неоднорідної олігополії та ринок монополії.

Нині чиста теорія ринку (конкуренції) існує як необхідний інструмент економічного аналізу, який використовується для виконання широкого кола завдань. Суттю теорії конкуренції є структура і розвиток економіки і способи, якими компанії досягають конкурентної переваги і максимального прибутку. Під назвами досконалої та монополістичної конкуренції, монополії й олігополії розглядаються не реально функціонуючі ринки, а теоретичні конструкти ринків різної будови. Сукупність цих моделей утворює теоретичний інструментарій для аналізу конкретних реальних ринків і, якщо в цьому є потреба, розробки заходів з їх регулювання або, навпаки, дерегулювання. На практиці ринок досконалої конкуренції є досить рідкісним випадком. Монополія є прямою протилежністю ринку досконалої конкуренції і тільки для маленького міста ситуація монополії досить типова. Загалом, монополістична конкуренція й олігополія найреальніші типи будови ринків, серед них і для національного ринку України, формування якого відбувається в наш час.

Ринкова економіка в багатьох випадках потребує прямого державного втручання, що позитивно впливає на її продуктивність. Водночас, як показує світовий досвід, непрямі методи державного регулювання економіки є найефективнішим чинником позитивного впливу на динаміку національної продуктивності. До таких методів передусім слід зарахувати: стратегічне індикативне планування, систему освіти й професійного навчання, фіскальну політику, ефективну законодавчу базу.

Оптимальних темпів зростання продуктивності можна досягти через органічне поєднання регулювальних і стимулювальних заходів, що повинні здійснюватись як на макро-, так і на мікрорівні. Основними чинниками урядової політики, які забезпечують оптимальні темпи зростання продуктивності, є: національна економічна політика та плани розвитку економіки; державні підприємства; трудове законодавство; контроль за забрудненням навколишнього середовища; законодавство з охорони здоров'я та безпеки праці; політика в галузі суспільного добробуту; монопольне право на використання патентів; обов'язкові ревізії діяльності підприємств; тарифи на імпорتنі квоти; податки й податкові пільги; законодавство з реалізації прав людини та підприємств; урядові дотації й субсидії; регулювання умов праці; стримування конкуренції; антитрестівське законодавство; закони, що стосуються заохочувальних платежів; безоплатне або субсидоване надання обладнання й послуг; контролювання цін.

Незважаючи на досить значний розвиток теорії сучасних ринків, питання сутності внутрішнього ринку, оцінки впливу розвитку товарних ринків і ринку послуг на ефективність економічного розвитку країни, потребують подальшого опрацювання. Сталий розвиток економіки України повинен базуватися на ефективному функціонуванні внутрішнього ринку, на якому формуються грошові доходи домогосподарств і підприємств, задовольняється їх платоспроможний попит на вітчизняні та імпортовані товари і послуги, а зростання національної економіки все більше повинне визначатися рівнем ефективності функціонування внутрішнього ринку.

Усвідомлюючи актуальність питання розвитку внутрішнього ринку в умовах СОТ і євроінтеграційних намірів України, у Мінекономіки було підготовлено проект Державної цільової економічної програми розвитку внутрішнього ринку на 2008–2012 роки. Метою Програми є розроблення заходів державної політики, спрямованих на підвищення ефективності функціонування внутрішнього ринку, збільшення частки вітчизняної продукції у сукупній пропозиції товарів на внутрішньому ринку, збільшення товарообороту між резидентами економіки України. Досягнення цієї мети потребує виконання таких завдань, які об'єднані в п'ять основних напрямів державної політики: створення інституціонального середовища для розвитку добросовісної конкуренції між вітчизняними товаровиробниками та імпортерами; удосконалення інституційних та організаційно-економічних засад функціонування внутрішнього ринку; підвищення рівня нецінової і цінової конкурентоспроможності вітчизняної продукції кінцевого споживання; поліпшення підприємницького клімату для розвитку внутрішнього ринку; формування й розвиток внутрішніх ринків товарів кінцевого споживання за рахунок вітчизняної продукції з високими якісними характеристиками.

Основою та дієвим інструментом реалізації державної політики у сфері виробництва товарів легкої промисловості щодо координації діяльності державних органів управління та підприємств, установ і організацій різних форм власності, пов'язаної з розвитком сфери виробництва товарів народного споживання, є Концепція державної цільової програми розвитку легкої промисловості на період до 2011 року. *Пріоритетність* галузі для економіки країни визначається: значною ємністю внутрішнього ринку (розрахунково 40-50 млрд. грн. щорічно); високим рівнем доданої вартості (до 50%); споживанням шкірсировини, вовни, льону, хімічних матеріалів, що є вітчизняною продукцією; низькою енергоємністю виробництва (1-3% валових витрат) і незначним впливом на екологію; забезпеченням значної кількості висококваліфікованих робочих місць у всіх регіонах України.

Сучасний стан легкої промисловості України, а також загострення конкуренції на світовому ринку в умовах його глобалізації, потребують здійснення державою системних кроків із забезпечення конкурентоспроможності галузі. На першому етапі протягом 2007–2008 рр. було заплановано завдяки здійсненню організаційних заходів із захисту внутрішнього ринку наростити виробництво на 2,5 відсотка проти 2006 р. і започаткувати активізацію інноваційно-інвестиційного розвитку галузі. На другому етапі (2009–2011 рр.) передбачається завдяки впровадженню новітніх технологій, реконструкції і технічного переоснащення підприємств та залучення інвестицій забезпечити приріст виробництва; збільшити кількість робочих місць і зменшити кількість збиткових підприємств; підвищити надходження до бюджетів усіх рівнів і спеціальних державних фондів; забезпечити інноваційний розвиток легкої промисловості завдяки залученню інвестицій і переоснащення

виробництва сучасною технікою; розв'язати проблему стабільного насичення внутрішнього ринку високоякісною вітчизняною продукцією легкої промисловості.

В Україні є значний потенціал використання механізмів державно-приватного партнерства для розвитку внутрішнього ринку (а підприємства легкої промисловості майже приватизовані). У Мінекономіці розроблено проект Закону України «Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні», який (2008 р.) схвалено Урядовим комітетом з питань економічної політики.

Проблеми ж розв'язання інвестиційно-інноваційного розвитку легкої промисловості, її стратегії і забезпечення комплексного розвитку повинні базуватися на використанні науково-технічного прогресу, застосуванні сучасних матеріалів, сировини і новітніх технологій, виготовленні продукції, яка відповідає міжнародним стандартам, технічному переоснащенні підприємств, що дозволить забезпечити сталий динамічний розвиток галузі.

Легка промисловість України охоплює текстильну, трикотажну, швейну, шкіряну, взуттєву, хутрову та інші галузі, підприємства яких у розміщенні орієнтуються переважно на споживача, наявність трудових ресурсів та сировини. Галузь складається із 17 підгалузей, має виробничий потенціал, здатний виробляти значний спектр товарів широкого вживання і промислового призначення. Водночас легка промисловість пов'язана з багатьма суміжними галузями й обслуговує весь господарський комплекс країни.

Легка промисловість України – це одна з найбільш соціально значущих галузей промисловості, яка може надати велику кількість робочих місць для населення. Легка промисловість України могла б розв'язати проблему зайнятості населення, проте чітко простежується тенденція спаду кількості осіб, які працюють у даній сфері. Якщо на початку 90-х років зайнятість становила 750 тис. осіб, то в 2009 році цей показник скоротився майже у 8 разів. Це пояснюється загальним кризовим становищем галузі. Дешеві низькоякісні імпорتنі товари, низька конкурентоздатність, проблеми кредитування галузі, скорочення споживчого попиту, система оподаткування – усе це призвело до занепаду галузі в Україні, а як наслідок і до скорочення зайнятості в легкій промисловості України.

Досить тривожна ситуація на внутрішньому ринку країни. Його майже заповнила продукція нелегального виробництва, яка ввезена без сплати мита, зборів, або ще гірше – контрабанда з країн з дешевою робочою силою та знецінені товари, що були у вжитку. За офіційними даними, офіційний імпорт продукції легкої промисловості становить 5 %. Проте понад 80 % продукції галузі потрапляють до України нелегально. Статистика показує, що річний оборот ринку одягу становить 500 млн. дол. США (неофіційні дані обчислюються в 10 млрд. дол. США). В основному ринок легкої промисловості України насичений продукцією підприємств Туреччини – 32 %; Китаю – 15 %; країни Балтії, Чехії, Польщі – 15 %; Росії, Білорусі – 9 %; вітчизняними товарами – 13 % та ін.

Досить негативним залишається і той факт, що легка промисловість в Україні є малопробитковою для пересічних працівників даної галузі. Тут середня місячна зарплата в 2 рази менша, ніж показник заробітної плати загалом по підприємствам промисловості.

Існує низка проблем розвитку легкої промисловості в Україні на сучасному етапі. Найбільші можна виділити такі: переповнення внутрішнього ринку імпортними товарами із заниженою митною вартістю, товарами групи «секонд-хенд»; відсутність сприятливих умов для закупівлі високоякісного обладнання, яке не виробляється в Україні; низький рівень інвестицій у легку промисловість України, як з боку іноземних інвесторів, так і з боку держави; поділ великих підприємств галузі на дрібні, які переходять на спрощену систему оподаткування, або на «тіньове» виробництво.

Проте, не зважаючи на низку проблем, які склались у розвитку легкої промисловості України, усе ж таки її варто розглядати як перспективну галузь. За оцінками експертів, ринок одягу та взуття входить в 20 найрозвинутіших ринків України, українці витрачають на взуття й одяг приблизно 30–40 % свого місячного доходу, що перевищує показники в країнах Зх. Європи. За прогнозами Міністерства промислової політики України, об'єм виробництва продукції легкої промисловості в 2011 році збільшиться на 61,5 % або на 2 млрд. грн. порівняно з 2007 роком.

Отже, сучасний стан легкої промисловості України можна схарактеризувати як незадовільний і нестабільний. Кризове становище в галузі обчислюється не двома роками, а з 90-х років. Внутрішній ринок заповнили іноземні товари, які є нижчими за якістю і дешевшими, а тому витісняють вітчизняну продукцію з українського ринку. Підприємства не можуть ефективно працювати через брак інвестицій і відповідного високотехнологічного обладнання. Легка промисловість потребує великої підтримки з боку держави у вигляді відповідних державних програм. Незважаючи на низку проблем у галузі, перспективним є подальше дослідження галузі на території України та інших країн Європи.

Виробничий потенціал легкої промисловості України, який нараховує понад 800 великих і середніх і декілька тисяч малих підприємств, на яких зайнято близько 140 тисяч осіб і які спроможні щорічно виробляти 1 млрд. квадратних метрів тканин, 150 млн. пар взуття, 200 млн. одиниць одягу та інших виробів підгалузей, дозволяє повністю забезпечити потреби населення України в якісних товарах легкої промисловості. За давальницькою схемою поставок сировини в галузі 100 тисяч працівників виробляють близько 90% швейних і трикотажних виробів, 55% взуття і понад 15% панчішно-шкарпеткових виробів. Конкурентоспроможність товарів легкої промисловості національного товаровиробника підтверджується тим, що майже 80% текстильної продукції і більше 50% шкіряно-взуттєвих товарів експортуються в європейські країни та США. Щорічний обсяг експорту підприємств легкої промисловості становить близько 700 млн. дол. США.

Завдяки підписанню 2000 року Угоди між Україною та Європейським Союзом про скасування кількісних обмежень на імпорт українських виробів на ринки європейських країн за правилами СОТ відбулось посилення позицій національних товаровиробників щодо антидемпінгових і спеціальних заходів. Відповідно до правил і митних тарифів СОТ у 2001–2004 роках у легкій промисловості здійснено лібералізацію торгівлі текстильними і швейними виробами. Обсяги експорту української текстильної продукції до європейських країн зросли в 2005 році у 2 рази проти 2000 року. Державна митна тарифна політика щодо експорту товарів легкої промисловості відповідає вимогам членства України в СОТ тому, що направлена на лібералізацію зовнішньої торгівлі, але потребує здійснення заходів тарифного і нетарифного захисту національного товаровиробника від легальних і тінювих потоків імпорту.

Недосконалість чинного законодавства України стримує розвиток виробництва товарів легкої промисловості і не дає змоги діючими методами захищати власне виробництво. Лібералізація зовнішньої торгівлі призвела до різкого збільшення імпорту товарів легкої промисловості в Україну, але цей імпорт створює недобросовісну конкуренцію товарам власного вітчизняного виробництва, в основному з причини демпінгових цін.

Наявність на ринку України недобросовісної конкуренції з боку імпортованих товарів легкої промисловості викликає необхідність, використовуючи норми законодавства СОТ, ініціювати захист національних товаровиробників завдяки проведенню спеціальних та антидемпінгових розслідувань. Товари легкої промисловості України виявилися конкурентоспроможними на зовнішніх ринках завдяки високим споживчим характеристикам, але не конкурентоспроможними на внутрішньому ринку у зв'язку з демпінгуванням цін на імпортовані товари та низькими ставками ввізного мита. Так, наприклад, у 2005 році ціни на внутрішньому ринку України перевищували задекларовані ціни імпортованих панчішно-шкарпеткових виробів у 10 разів.

Методичний підхід щодо експертного визначення конкурентоспроможності товарів легкої промисловості в умовах інтеграції до СОТ базується на синтезі технічних й економічних параметрів і споживчих характеристик виробів. Заходи з підвищення конкурентоспроможності товарів легкої промисловості України в умовах інтеграції до СОТ повинні бути орієнтовані, насамперед, на захист національного товаровиробника та створення умов для виробництва конкурентоспроможної продукції і передбачати: встановлення квот на імпорт товарів легкої промисловості; упровадження норм захисту внутрішнього ринку України за всіма видами продукції легкої промисловості через застосування спеціальних та антидемпінгових заходів; встановлення ввізних митних ставок на товари легкої промисловості на рівні діючих у країнах Європейського Союзу; запровадження рівня індикаторів ризику імпорту товарів не нижче вартості сировини, що використовується для їх виробництва; введення контролю за підтвердженням легітимності товарів і їх походженням на підставі сертифікатів відповідності; відміну пільгового оподаткування суб'єктів малого підприємництва при реалізації імпортованих товарів; звільнення від сплати ПДВ обладнання (серед іншого і при ввезенні або передачі його до статутного фонду підприємства для здійснення реконструкції), сировини, матеріалів, хімікатів, запасних частин, які використовуються у виробництві.

Різні напрямки державної політики регулювання дисбалансів взаємодії внутрішнього і зовнішнього ринків діють взаємопов'язано. Важливим моментом цього механізму є не просто стимулювання окремих галузей економіки за рахунок субсидій або податкових механізмів, а узгоджений вплив кожного з елементів на утворення відповідного внутрішнього попиту, який буде стимулювати подальший розвиток у галузі. Для оптимізації структури взаємодії внутрішнього і зовнішнього ринків у цьому напрямку необхідне спрямування механізму державної політики на стимулювання зростання внутрішнього попиту й імпортозаміщення, експорту високотехнологічної продукції та розвитку і диверсифікації внутрішньої пропозиції.

У міру розвитку ринків усе складнішими, різноманітнішими і динамічнішими стають теоретичні представлення, відбиваючи нові властивості ринків; посилюється регулювання ринків, теоретичні моделі все більше відбивають потреби й інтереси різних громадських груп. Під управлінням регіональними ринками в перехідній економіці слід розуміти розробку і реалізацію стратегій їх формування і розвитку, їх стратегічної мети – стійкого і довгострокового економічного зростання. Не слід орієнтувати систему управління регіональними ринками на зосередження на одному напрямі, тобто на виконанні зобов'язань перед однією зацікавленою громадською групою; головне завдання регіонального менеджменту – погоджувати суперечливі інтереси різних зацікавлених груп, що чинять найбільший вплив на розвиток підприємств і ринку. Показники ефективності регіонального управління стають багатовимірними, виражаючи здатність різних громадських груп адаптуватися до змін і впливати на них. Управління поведінкою підприємств на ринку може бути ефективним, тільки якщо воно здійснюється на основі інтеграції різних концепцій стратегічного управління і як випереджуваче управління в реальному масштабі.

У цілому система регулювання конкурентних відносин, що базується на прогресивних теоретико-методологічних положеннях, у якій домінуючим мотивом є формування рівних, високомотиваційних умов розвитку для всіх суб'єктів господарювання, дозволить органам управління вибудувати адекватну сучасним вимогам і потребам ефективну модель конкурентної політики. Складниками цього процесу також є конструювання нових правил поведінки (інститутів), створення мотивації цивілізованого змагання бізнесу за краще задоволення потреб споживача, захист добросовісної конкуренції та підтримка позитивних процесів у розвитку конкурентного середовища.

У сучасних умовах господарювання та формування конкурентного середовища зросла роль конкурентоздатності підприємств як основного критерію, що забезпечує ефективність виробництва та сприяє швидкому інтегруванню України до ЄС. Країни пострадянського простору, серед них і Україна, посідають чи не останні місця за рівнем конкурентоздатності продукції, послуг, виробничих процесів. Причиною такого відставання є те, що питанням забезпечення конкурентоздатності в Україні не надавалося достатньої уваги. Були лише окремі проекти, пропозиції щодо окремих підприємств, більшість з яких залишалися нереалізованими.

В умовах ринкової економіки забезпечення конкурентоздатності підприємства залежить від багатьох чинників зовнішнього і внутрішнього характеру, що зумовлює необхідність використання системного підходу в дослідженні характеру їх впливу. Системний підхід у сучасній інтерпретації дозволяє не тільки виявляти критичні чинники, що впливають на конкурентоздатність підприємств в умовах ринку, але й формувати відповідну стратегію управління їх розвитком. Досліджуючи з цих позицій конкурентоздатність підприємств, слід урахувувати галузеві особливості, серед яких значну роль відіграє асортимент представлених на ринку виробів, правильний вибір цінової стратегії, маркетингова діяльність, відповідність представлених на ринку виробів “ринковій новизні” – моді тощо. Проте досі немає загальноприйнятого підходу до визначення стратегії забезпечення конкурентоздатності підприємств в умовах перехідного періоду; механізмів регулювання процесу забезпечення конкурентоздатності на регіональному рівні; системного підходу у визначенні кількісних параметрів, що характеризують конкурентоздатність підприємств. Наявність різних методологічних підходів до визначення конкурентоздатності підприємств і рекомендацій щодо їх використання на практиці ускладнює процеси вибору найраціональніших методів оцінки та забезпечення їх достовірності, порівняльності, а відтак і обґрунтування ефективних механізмів управління конкурентоздатністю підприємства.

Отримані результати дослідження, на думку автора, дозволяють обґрунтованіше та цілеспрямованіше впливати на подальший економіко-організаційний розвиток легкої промисловості в Україні.

Очевидно, найближчими роками подальша доля становлення внутрішнього ринку і, зокрема, ринку продукції легкої промисловості, залежатиме від надання пріоритетів для їх розвитку, від зваженого й послідовного підходу органів державної влади до з'ясування питань системно-стратегічного бачення побудови економіки європейського зразка, з дієвою стратегічною моделлю економічного протекціонізму. Упровадження дієвої, науково обґрунтованої стратегічної моделі розвитку економіки в поєднанні з індикативним плануванням як організаційно-правової форми функціонування економічних відносин на сучасному етапі розвитку України є основним чинником становлення ефективного ринкового суспільного виробництва в країні.

Література

1. Антонова А. Проблеми та перспективи економічної співпраці і конкуренції з країнами Сходу

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.spa.org.ua

2. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації : монографія / Людмила Антонюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 275 с.
3. Базилюк Я.Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення : монографія / Я.Б. Базилюк. – К. : НІСД, 2002. – 132 с.
4. Царенко О.В. Конкурентні переваги легкої промисловості регіонів України: методологія формування, теорія та практика : монографія / О.В. Царенко. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2009. – 504 с.

The article from the perspective of the transformative essence of the economy and the role of the internal market in the socio-economic development. The tendencies of production and consumption of products of light industry, identify the problems that cause imbalance and reduce the efficiency of market operation, the analysis of theoretical principles, measures and tools of modern economic policy.

Keywords: *internal market, government regulation, light industrial products, increased.*

В статті з позицій трансформаційної економіки раскрыта сутність і роль внутрішнього ринку в соціально-економічному розвитку країни. Проаналізовані тенденції виробництва і споживання продукції легкої промисловості, визначено коло проблем, які обумовлюють диспропорції і знижують ефективність функціонування ринку, проведено аналіз теоретичних основ, документів і рычагів сучасної економічної політики.

Ключевые слова: *внутренний рынок, государственное регулирование, продукция легкой промышленности, активизация.*

УДК 339.3.001.11

М. П. Воронов,

здобувач Національної академії державного управління при Президенті України, м. Київ

ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ РИНКІВ В УКРАЇНІ

В статті розглянуто теоретичні засади формування ринку, визначені проблемні питання становлення, розвитку та регулювання ринків в Україні. Проаналізовано формування ринків в Україні відповідно до конкретної моделі ринку та галузі функціонування підприємств, встановлено особливості дії конкретної моделі ринку в Україні.

Ключові слова: *ринок, монополія, олігополія, монополістична конкуренція, модель ринку*

Процес становлення ринкових відносин в економіці України потребує подальшого ґрунтовного дослідження. Ця тема особливо актуальна нині, коли процеси, які супроводжують становлення ринку, ще недостатньо вивчені. Західна економічна наука поглиблено вивчає теорію становлення ринку (конкуренції) уже не одне десятиліття. Подальшого дослідження потребують проблеми визначення оптимальних розмірів секторів внутрішнього ринку, вироблення ефективної системи державного регулювання та підтримки вітчизняного товаровиробника, вивчення досвіду інших країн у справі структурування та розвитку ринкових відносин з державою з проекцією на специфіку українського ринку.

Сучасні економічні реалії, бажання України інтегруватись у світову економічну та політичну спільноту потребують переосмислення основних принципів регулювання ринкових процесів в економіці і ролі держави в цьому процесі.

Принцип пріоритетності розвитку внутрішнього ринку як необхідної передумови становлення національної економіки, пройшов апробацію світовим досвідом [9, с. 13]. Його важливість підкреслюється в працях таких відомих зарубіжних економістів, як А. Маршалл, М. Портер, Д. Робінсон, Ф.М. Шерер, Д. Росс, Г. Лібенстайн. На недостатній розвиток внутрішнього ринку як одну з основних причин низької ефективності української економіки звертають увагу і вітчизняні вчені-економісти, серед них О. Власюк, В. Геєць, Н. Гетманцева, С. Дорогунцов, В. Дубровський, Я. Жаліло, С. Кораблін, В. Лановий, І. Макаренко, Б. Панасюк, Г. Пастернак-Тарнушенко,